

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Sormittamisen ymmärtämisen haasteet

Oona Reinikainen & Anet Rilanto

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus 240 op

05 / 2017

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus 240 op

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Oona Reinikainen & Anet Rilanto	Sivumäärä 31 ja 4 liitesivua
Työn nimi Sormittamisen ymmärtämisen haasteet	
Ohjaava(t) opettaja(t) Outi Mäkelä	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kuurojen kansanopisto, Suvi Sjöroos	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää sormittamisen ymmärtämisen haasteita viittomakieltä vieraana kielenä opiskelevan kuulevan näkökulmasta. Teoriapohjan tuella laadimme neljä puolistrukturoitua haastattelua. Haastattelimme kuuroja ja kuulevia henkilöitä, joista jokainen oli suorittanut yliopistotason opinnot viittomakielessä.</p> <p>Haastatteluiden avulla selvitimme minkälaisilla harjoituksilla sormiaakkosten ymmärtämiskykyä voitaisiin mahdollisesti kehittää ja millainen opetusmateriaali tukisi oppimista. Haastatteluista esille nousseiden ehdotuksien pohjalta laadimme kirjallisen ehdotelman, johon kokosimme viisi erilaista sormittamisen ymmärtämisharjoitusta. Jokaisessa harjoituksessa on huomioitu niin lähdekirjallisuudessa kuin haastattelutuloksissa ilmenneet keskeiset sormittamisen ymmärtämiseen liittyvät haasteet.</p> <p>Työmme tilaaja on Kuurojen kansanopisto, joka on viittomakielinen oppilaitos, jossa opetetaan kuuleville suomalaisille ja kuuroille maahanmuuttajaopiskelijoille suomalaista viittomakieltä erilaisilla kursseilla. Laatimamme kirjallinen ehdotelma antaa tilaajalle ideoita sormittamisen ymmärtämisharjoituksista, joita he voivat muokata ja soveltaa tarpeidensa mukaan.</p> <p>Opinnäytetyömme tutkimustuloksista ja harjoitusehdotelmasta hyötyvät myös muut viittomakieltä opettavat tahot sekä viittomakielen opiskelijat. Tutkimuksemme on hyödyllinen, koska pääsääntöisesti kuulevat viittomakielenopiskelijat kokevat sormittamisen vastaanottamisen haasteelliseksi sekä harjoitusmateriaalia sormittamisen ymmärtämiseen liittyen on vähän tarjolla. Työmme mahdollistaa uusien harjoittelumateriaalien tuottamisen niin, että työssämme esitellyt vastaanottamiseen liittyvät haasteet huomioidaan.</p>	
Asiasanat viittomakieli, sormittaminen, ymmärtäminen http://finto.fi/yso/fi/	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Oona Reinikainen & Anet Rilanto	Number of Pages 31
Title The challenges of the understanding of fingerspelling	
Supervisor(s) Outi Mäkelä	
Subscriber and/or Mentor Adult education college for the Deaf, Suvi Sjöroos	
Abstract <p>The objective of our thesis was to find out what kind of difficulties people who have studied sign language as a foreign language have in understanding fingerspelling. With the help of a theoretical base, we constructed four half structured interviews. We interviewed both deaf and hearing people, who all had graduated from university with sign language as their major.</p> <p>Using the interviews we figured out with what kind of exercises the ability of understanding fingerspelling could possibly be advanced and what kind of material would support the learning process. On the basis of the suggestions that we got from the interviews we conducted a sketched plan in which we gathered five different kinds of exercises focusing on understanding fingerspelling. The difficulties that came up in the interviews and literature were taken into account in each exercise.</p> <p>The subscriber of our thesis is the Adult education college for the Deaf, an educational institution focusing on sign language, in which sign language is taught to hearing Finns and deaf immigrants in various courses. The sketched plan we conducted gives the subscriber ideas of fingerspelling exercises, which they can adjust and adapt in the way needed.</p> <p>Other sign language teaching institutes and students can also benefit of the results of our research and written suggestion. Our research is useful, because as a rule hearing sign language students find understanding fingerspelling difficult, and there isn't much material to find, that relate to fingerspelling. The use of our research also enables the creating of new materials by taking into account the difficulties that we found in our study in understanding fingerspelling.</p>	
Keywords sign language, fingerspelling, understanding	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TYÖN TAUSTAA	6
2.1 Kehittämistehtävä	6
2.2 Tutkimusmenetelmät ja työn toteutus	7
2.3 Aikaisempi tutkimus	7
2.4 Työn tilaaja	8
3 SORMITTAMINEN	9
3.1 Yleistä tietoa sormittamisesta	9
3.2 Käsimuodot	10
3.3 Liike	10
3.4 Huulio	11
4 SORMITTAMISEN YMMÄRTÄMISEN HAASTEET	12
4.1 Kontekstin puuttuminen	12
4.2 Käsimuotojen variaatiot	13
4.3 Liikkeen variaatio	14
4.4 Huulion variaatio	14
5 HAASTATTELUIDEN TULOKSET	15
5.1 Sormittamisen ymmärtämiseen liittyviä haasteita	15
5.2 Sormittamisen ymmärtämistä tukevia asioita	16
5.3 Kehittämisideoita sormittamisen ymmärtämisharjoitukseen	18
6 TUTKIMUKSISTA JA HAASTATTELUISTA NOUSSEET HARJOITUSIDEAT	19
6.1 Harjoitusten esittely	19
6.2 Harjoitusideat	19
7 POHDINTA	23
LÄHTEET	26
LIITTEET	28

1 JOHDANTO

Suuntaudumme viittomakielen tulkin opinnoissamme pedagogiikkaan ja halusimme, että opinnäytetyömme aihe tukee suuntautumisopintojamme. Valitsimme aiheeksemme tutkia sormiaakkosten ymmärtämisen haasteita kuulevan viittomakieltä vieraana kielenä opiskelevan näkökulmasta. Selvitimme, mitkä asiat vaikuttavat sormittamiseen ymmärtämiseen ja millaisia asioita sormittamiseen ja niiden muodostumiseen sisältyy. Halusimme tutkia aihetta vastaanottajan näkökulmasta. Selvitimme aikaisempaa tutkimustietoa ja kirjallisuutta aiheesta ja suunnittelimme tietoperustan pohjalta haastattelulle rungon. Haastattelimme työssämme neljää henkilöä, joilla kaikilla on korkeakoulututkinto viittomakielestä. Kolmella haastateltavista oli korkeakoulututkinto suomalaisesta viittomakielestä ja yksi haastateltavistamme oli Indianasta ja häneltä saimme vastaukset amerikkalaisen viittomakielen näkökulmasta, jossa käytetään lähes samoja sormiaakkosia kuin Suomessa.

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys käsitteli sormittamisen tuottamisessa ilmeviä tekijöitä ja sormittamisen vastaanottamiseen vaikuttavia tekijöitä. Selvitimme työssämme mitä kaikkea sormittamisen tuottamiseen sisältyy, mitä kaikkea viittojan vartalossa tapahtuu, kun hän sormittaa sanoja ja mitkä asiat vaikuttavat vastaanottavan osapuolen ymmärrykseen. Selvitimme myös millaisin harjoittein ja harjoitusmateriaalein sormittamisen ymmärtämistä voitaisiin kehittää.

Osana opinnäytetyötämme tuotimme kirjallisen ehdotelman siitä, minkälaisista harjoituksista olisi hyötyä opetuksessa. Ideat harjoituksista nousivat teoriapohjasta ja tekemistämme haastatteluista.

Aihe on kiinnostava sillä sormiaakkoset ovat tärkeä osa viittomakieltä ja kielen ymmärtämistä. Sormittamisen ymmärtäminen on erittäin tärkeässä osassa, sillä ne ovat viittomakielessä usein ainoa tapa ilmaista esimerkiksi osoitteita, nimiä, vieraskielisiä sanoja yms. Aiheemme on myös tärkeä, sillä tällä hetkellä sormiaakkosten ymmärtämisharjoituksiin liittyvää materiaalia on vähän. Harjoitusmateriaalit mahdollistaisivat sen, että tulevaisuudessa kommunikaatiotilanteet olisivat sujuvampia kaikkien kielen-

käyttäjien kesken. Harjoitusmateriaalin tuottaminen mahdollistaisi sormiaakkosten opetuksen sekä ymmärtämisen harjoittelun monipuolisemmin.

Työmme tarjoaa suomalaisen viittomakielen opettajille tutkimustietoa sormittamisen ymmärtämisen haasteista. Laitimamme kirjallinen ehdotelma tarjoaa tutkimustietoihin ja haastatteluihin perustuvia ideoita erilaisista harjoituksista, joita voidaan käyttää sormiaakkosten opetuksen tukena.

Keskeisenä kehitystehtävänäimme oli selvittää, mitkä ovat sormiaakkosten ymmärtämisen haasteet kuulevalle suomalaiselle henkilölle, joka opiskelee suomalaista viittomakieltä. Rajasimme aiheemme kuuleviin, suomalaisen viittomakielen opiskelijoihin, koska natiivien kielenkäyttäjien ymmärtämisen haasteet saattavat olla moninaisia ja poikkeavia, verratessa viittomakieltä vieraana kielenä opiskeleviin.

2 TYÖN TAUSTAA

2.1 Kehittämistehtävä

Opinnäytetyössämme tutkimme sormittamisen ymmärtämisen haasteita kuulevan vieraana kielenä viittomakieltä opiskelevan näkökulmasta. Viittomakielen tulkkikoulutuksen aikana olemme kokeneet, että sormittamisen ymmärtäminen haastaa kuulevia vieraan kielen opiskelijoita. Myös Marty Taylor esittelee kirjassaan useampia virhetilanteita, joita viittomakielen tulkit kohtaavat tulkkauksitilanteissa. Taylorin nostamia virhetilanteita ovat muun muassa liian nopeasti tapahtuva sormitus, osittainen sanan sormitus (sana jää kesken, jolloin tulkki saattaa päätellä sanan väärin), huulion puuttuminen tai huulion eroavaisuudet suhteessa sormitettavaan sanaan (Taylor 2002, 33-34). Viittomakielen tulkit useimmiten ovat opiskelleet viittomakieltä vieraana kielellä vasta aikuisiällä.

Työmme kehittämistehtävänä oli tuottaa kirjallinen ehdotelma, johon kokosimme sormittamisen ymmärtämisen taitoja kehittäviä harjoitusideoita. Ideat harjoituksiin

pohjautuivat haastatteluissa esille tulleisiin ajatuksiin ja suosituksiin sekä lähdekirjallisuudesta nousseisiin huomioihin ymmärtämisen haasteista.

2.2 Tutkimusmenetelmät ja työn toteutus

Tiedonkeruumenetelminä käytimme lähdekirjallisuutta, sekä toteutimme neljä puolistrukturoitua haastattelua, joista keräsimme kvalitatiivista, eli laadullista tietoa. Kvalitatiiviselle aineistolle ominaista on moniulotteisuus ja kompleksisuus, joka mahdollistaa aineiston monipuolisen tarkastelun (Alasuutari 2011, 84). Lähdekirjallisuuden tukena halusimme haastateltaviltamme kvalitatiivista tietoa, jotta saisimme mahdollisimman laajan näkemyksen ymmärtämistä haastavista näkökulmista. Haastatteluilla tahdoimme selvittää millaiset ymmärtämisharjoitukset koetaan toimiviksi ja millaisia harjoituksia voisi olla hyvä kehittää. Laadullista tietoa keräävällä haastattelulla pääsimme kartoittamaan haastateltavien omia kokemuksia toimiviksi koetuista harjoituksista sekä ideoista, joilla sormittamisen ymmärtämistä voitaisiin harjoitella. Toteutimme haastattelut puolistrukturoidusti, jotta pystyimme rajaamaan kysymykset ja keräämään kattavasti tietoa haastateltavilta. Pystyimme myös vertaamaan haastatteluista nousseita tuloksia lähdekirjallisuuden tietoihin.

Toteutimme haastatteluista osan henkilökohtaisesti kasvokkain ja osan sähköpostin välityksellä. Suomalaisista haastatteluista toteutimme kaksi kasvokkain ja yhden lähetimme sähköpostilla. (Liite 1) Lähetimme Indianan yliopiston lehtorille myös haastattelun, jossa selvitimme, kuinka sormittamisen ymmärtämisen haasteet kuuluvan vieraan kielen opiskelijan näkökulmasta koetaan siellä ja millaisia ymmärtämisharjoituksia he käyttävät. (Liite 2)

2.3 Aikaisempi tutkimus

Sormittamisen ymmärtämisen haasteita on tutkittu hyvin niukasti vielä Suomessa. Amerikassa ja muualla maailmassa ymmärtämisen haasteista on tehty muutamia tutkimuksia. Sormittamista on yleisesti kuitenkin tutkittu Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Tutkimuskirjallisuuttamme rajaa, että keskityimme tutkimaan sormitta-

misen ymmärtämisen haasteita Suomessa käytettävien kansainvälisten sormiaakkosten näkökulmasta. (Liite 3 kuva 1)

Kotimaisen tutkimuskirjallisuuden niukkuudesta huolimatta Amerikasta, jossa käytetään samoja kansainvälisiä sormiaakkosia, kuin Suomessa löytyy aiheeseemme liittyviä tutkimuksia. Esimerkiksi Amerikassa Gallaudetin yliopistossa kirjoitettu artikkeli, jossa on tutkittu sormiaakkosten käyttöä yleisesti sekä sormiaakkosia lasten käytössä. (Baker 2010, 1-8) Myös Keane ja Brentari ovat kirjoittaneet sormiaakkosten tutkimuksen ja sormittamisen historiasta (Keane & Brentari 2016, 2-4).

2.4 Työn tilaaja

Opinnäytetyömme tilaajana on Kuurojen kansanopisto, joka sijaitsee Valkeassa talossa, Helsingissä. Se on viittomakielinen oppilaitos, jossa opiskelee kuuroja, huonokuuloisia ja kuulevia ihmisiä useista eri maista. Kuurojen kansanopiston toiminta on alkanut vuonna 1987 ja opiston omistaa Kuurojen Liitto. (Kuurojen kansanopisto)

Kansanopisto tarjoaa opiskelijoilleen monipuolisia kurssivaihtoehtoja. Tarjolla on muun muassa viittomakielinen ilmaisutaidon linja, viittomakielen intensiivikursseja, maahanmuuttajakoulutusta kuuroille, täydennyskoulutusta viittomakielisille sekä vuoden kestävä viittomakielen linja kuuleville. Näiden lisäksi opisto tarjoaa myös erilaisia muutamia päiviä kestäviä lyhytkursseja sekä mahdollisuuden suorittaa Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Jyväskylän yliopiston avoimia kursseja. (Kuurojen kansanopisto)

Kuurojen kansanopisto määrittää sivuillaan opintolinjojen tavoitteet:

- Vahvistaa suomen ja viittomakielen osaamista
- Antaa perusvalmiuksia jatko-opintoihin ja työelämään
- Tukea opiskelijan omaa identiteettiä

- Harjaannuttaa toimimaan paikallisessa ja monikulttuurisessa toimintaympäristössä

Kansanopiston järjestämät kurssit ovat maksullisia. Kurssista riippuen, niihin on mahdollista hakea Kelalta ammatillista kuntoutusta ja opintotukea sekä suoraan opistolta opintoseteliavustusta. (Kuurojen kansanopisto)

3 SORMITTAMINEN

3.1 Yleistä tietoa sormittamisesta

Sormiaakkoset ovat viittomia, jotka vastaavat kirjoitettujen kielten aakkosia. Sormiaakkosia on alettu käyttämään luostareissa jo 600-luvulla munkkien toimesta. Ne tulivat käyttöön, koska luostarin tilaisuuksissa vaadittiin hiljaisuutta. Myöhemmin sormiaakkoset muuttuivat uskonnollisesta käytöstä opetukselliseen käyttöön. Ensimmäisinä koulutuksen tueksi sormiaakkoset ottivat Abbe De l' Epee sekä Juan Pablo Bonet, jotka opettivat sormiaakkosten avulla kuuroja lukemaan ja kirjoittamaan. (Padden & Gunsauls 2003, 11-13)

Sormiaakkoset toimivat niin sanotusti siltoina viittomakielten ja kirjoitettujen kielten välillä (Tapio 2013, 148). Niillä ilmaistaan vieraskielisiä sanoja, nimiä, osoitteita tai puhekielen sanoja, joille ei ole olemassa vakiintunutta viittomaa (Jantunen 2003, 79-80). Suomessa on käytetty 60-luvulta alkaen niin sanottuja "kansainvälisiä sormiaakkosia". Viittomat tai käsimuodot, joita Suomessa sormittamisessa käytetään ovat hyvin lähellä niin kutsuttuja "ranskalais-amerikkalaisia" sormiaakkosia. Eroavaisuutena suomalaisissa aakkosissa ovat kuitenkin kirjaimet P ja T, jotka viitotaan hieman eri tavoin. (Tapio 2013, 146) Ennen 60-luvun puoliväliä Suomessa oli käytössä ruotsalaisen viittomakielen sormiaakkoset (Jantunen 2003, 79). Tänä päivänä Suomessa käytetään molempia sormiaakkosia, mutta niin sanottuja "vanhoja ruotsalaisia sormiaakkosia" käyttää enimmäkseen enää vain vanhempi sukupolvi.

Opinnäytetyössämme käsittelemme vain kansainvälisiä sormiaakkosia ja niiden ymmärtämisen haasteita. (Liite 3, kuva 1)

Sormiaakkosten käyttöä voidaan kuitenkin tarkastella laajemminkin. Niiden avulla vastaanottajalla on mahdollisuus ymmärtää ja tuottaa kuulevan valtaväestön käyttämiä ilmaisuja. Sormiaakkosten perimmäinen merkitys ei ole kuitenkaan vain toimia työkaluna sanojen lainaamiseen puhutuista kielistä, vaan ne myös mahdollistavat uusien viittomien luomisen. (Tapio 2013, 147-148) (Jantunen 2003, 80) (Valli & Lucas 2000, 64) Sormiaakkosilla ilmaistaan esimerkiksi slangi sanoja, lyhenteitä sekä asioita, joilla ei ole vakiintunutta viittomaa (Wilcox 1992, 10)

3.2 Käsimuodot

Sormiaakkosissa sekä viittomissa käsimuodolla tarkoitetaan käden orientaatiota ja sormien asentoa. Sormiaakkosissa on tarkat määritetyt käsimuodot, ja niiden variointi sekä muuttaminen saattavat vaikeuttaa ymmärtämistä keskeisesti. Ihmiset helposti ajattelevat, että sormittamisessa tuotetaan sanoja sellaisilla käsimuodoilla, jotka muistuttavat ikonisesti kirjoitettuja kirjaimia. Näin ei kuitenkaan ole kaikkien kirjainten kohdalla. Vaikka kirjainten L, C ja O käsimuodot edustavat ikonisesti kirjoitettuja kirjaimia, esimerkiksi kirjainten F, H ja S käsimuodot eivät puolestaan jaa visuaalista yhtäläisyyttä kirjoitettujen kirjainten kanssa. (Tapio 2013, 149) Sormiaakkoset eivät siis ole kirjaimia vaan viittomia, jotka ovat kehittyneet kirjoitetun kielen kirjaimien pohjalta (Ceil 2002, 5).

3.3 Liike

Sormittaessa käsi liikkuu usein dominoivasta kädestä riippuen oikealle tai vasemmalle. Tiedyt sormiaakkoset liikkuvat myös pysty- tai sivusuunnassa ja käsimuotojen vaihdokset tuovat sormitukseen liikettä. Sormituksissa käden orientaatio vaihtelee kirjaimesta riippuen. Orientaatiolla tarkoitetaan kämmenen ja rystysten suuntaa ja myös sitä, missä asennossa käsi on vartaloon nähden (Rissanen 1985, 87).

Suomalaisissa sormiaakkosissa suurin osa on sellaisia, joihin ei sisälly liikettä, eli ne ovat rakenteeltaan H-segmenttejä. H-segmentillä tarkoitetaan ajanjaksoa, jolloin käden sijainti ja orientaatio eivät muutu. H-segmentti on osa Hold-Movement -mallia, jossa viittomia tutkitaan kolmena eri yksikkönä, eli segmenttinä, ja sitä miten ne sijoituvat peräkkäin aikajanelle. Toisena segmenttinä on X-segmentti, joka kuvaa abstrakteja aikapisteitä, joilla ei ole varsinaista ajallista kestoä. X-segmentit kuvaavat liikkeen alku- ja loppukohtia. Kolmantena on M-segmentti, joka on ajanjakso, jonka aikana käden asento muuttuu. Sormiaakkosista suurin osa kuuluu H-segmenttiin lukuun ottamatta kirjaimia H, J, X:n toinen variaatio, Z, Å, Ä, Ö, jotka kuuluvat M-segmenttiin, joissa jokaisen kirjaimen tuottamiseen sisältyy liike. (Jantunen 2003, 39,79)

3.4 Huulio

Lyhyesti selitettynä huuliolla tarkoitetaan sanojen äänetöntä muodostamista huulilla, joka tapahtuu huulilla yhtä aikaa viittomisen kanssa. Huuliolla on tärkeä merkitys viittomakielessä ja erityisesti sormittamisen yhteydessä. (Tapio 2013, 146) Viittomakielessä huulio ei jäljittele aina kokonaista suomenkielistä vastaavaa sanaa. Viittomakielen kuuluu omia huulioita, joilla ei ole suomenkielistä vastinetta. Sormittamisessa huuliolla on tärkeämpi merkitys ja silloin huuliossa mainitaan sormitettavat sanat kokonaan ja samalla tavoin kuin ne lausutaan puhutussa suomen kielessä.

Huulion artikulaatio ja kesto vaihtelevat viittojan kielellisistä ja koulutuksellisista taustoista sekä tilanteesta riippuen (Tapio 159, Raino 2001, 41). Valtaosa tutkijoista haluavat tehdä eron huulion ja huulien eleiden välillä. Huulien eleet nähdään muodostuneen osana viittomakieliä ja ne ovat ominainen osa viittomakielen morfeemeja, kun taas huulio on johdettu suoraan puhutuista kielistä (Tapio 2013, 158). Morfeemit ovat kielen pienimpiä rakenneyksiköitä, jotka sisältävät merkityksen (Jantunen 2003, 56).

Nykyään huulio koetaan kyseenalaistamattomaksi osaksi viittomakieltä ja sen käyttö opitaan jo lapsena. (Braem & Sutton-Spence 2001, 42) Monet kuurot aikuiset kokevat, että huulion puuttuminen ei ole tavallista viittomakielessä. Huulion puuttuminen

vaikuttaa heidän mielestään viittomisen ymmärtämistä. (Tapio 2013, 159, Raino 2001, 41) Suomalaisessa viittomakielessä käyttäjien huulio vastaa sormituksissa suomenkielen kirjoitettua sanamuotoa. Englannin kielisiä sanoja sormitettaessa huulio menee kirjoitusmuodon mukaan eikä ääntämismuodon, sillä jos huulio ei vastaa sormitettavaa sanaa, on sitä vaikeampi ymmärtää (Taylor 2002, 37).

4 SORMITTAMISEN YMMÄRTÄMISEN HAASTEET

Sormittamisen ymmärtämiseen vaikuttavat erilaiset tekijät. Sormittamisen vastaanottaminen haastaa sekä kuuroja että kuulevia kielenkäyttäjiä. Ymmärtämisen haasteet vaihtelevat tilanteesta, viittojasta sekä vastaanottajasta riippuen. Ymmärtämiseen liittyviä haasteita ja virheitä ovat usein kontekstin sekä huulion puuttuminen, sormituksen nopeus, epätarkat käsimuodot sekä vaihtelevat viittomiskäsialat (Tapio 2013, 159, Raino 2001, 41, Taylor 2002, 33-37). Käsialat vaihtelevat paljon riippuen viittojasta, ja käsialaerot vaikuttavat myös sormitukseen.

Natiivit sekä harjaantuneet kielen käyttäjät osaavat välittää viittomisessa ja sormituksissa kielen erilaisia piirteitä, jotka helposti jäävät puuttumaan aloittelevilta kielenkäyttäjiltä. (Geer & Keane 2017, 4) Opiskelijat usein tottuvat näkemään toisten opiskelijoiden tuottamia sormituksia, jolloin myöhemmin natiivien ja harjaantuneiden kielenkäyttäjien sormitukset voivat olla haasteellisia ymmärtää. Ymmärtämiseen liittyvät haasteet voivat olla fyysisiä, vastaanottajan taidoista riippuvia tai henkisistä syistä johtuvia. Kun vastaanottaja tiedostaa vastaanottamiseen vaikuttavat tekijät, ymmärtämisestäkin tulee tällöin sujuvampaa.

4.1 Kontekstin puuttuminen

Kontekstin tiedostaminen auttaa ennakoimaan sanaa, jota ollaan sormittamassa. Jos konteksti puuttuu, vastaanottajan täytyy ymmärtää sormitus kokonaan, koska hänellä ei ole tietoa, johon tukeutua sanan ymmärtämisessä. Tällöin vastaanottajaa haastaa se, ettei hän tiedä millä kielellä sana tulee tai onko kyseessä erisnimi vai

esimerkiksi osoite. Tuttu aihe helpottaa vastaanottamista, jolloin käytettävät termit ja käsitteet ovat vastaanottajalle entuudestaan tuttuja ja näin ollen on myös helpompaa ennakoita mitä sanaa ollaan sormittamassa. Ymmärtämistä hankaloittaa, jos sormitus alkaa yllättäen ja ilman, että siihen voi varautua.

Ceil viittaa teoksessaan, *Turn-Taking, Fingerspelling and Contact in Signed Languages* (2002, 6), Davisin huomioon amerikkalaisesta tavasta ohjata vastaanottajan katsetta, kun sormitus on ilman kontekstia tai kun sormitus voi olla muuten haastava huomata. Amerikassa viittojilla on tapana itseään esitellessä osoittaa sormittavaa kättä toisen käden sormella, ennen kuin sormitus alkaa. Näin vastaanottajalle annetaan vihje siitä, että sormitus on alkamassa. Tällainen "katseen ohjaus -silta" ohjaa vastaanottajan katseen löytämään sormituksen keskustelun kulusta. (Ceil 2002, 6) Suomessa emme ole huomanneet tällaista tapaa yleisesti käytössä.

4.2 Käsimuotojen variaatiot

Käsimuodot ja käden orientaatioissa tapahtuvat erot vaikuttavat osaltaan sormittamisen ymmärtämiseen. Jokaisella viittojalla on erilainen käsiala ja tyyli viittoa, mikä vaikuttaa sormitukseen. Käsimuotojen variaatioon vaikuttavat monet erilaiset tekijät, esimerkiksi, kuinka viittoja on oppinut muodostamaan tiettyjä käsimuotoja, kuinka ajoissa sormitusta on alettu harjoittelemaan sekä anatomiset tekijät ja sairaudet. Jos viittojalla esiintyy esimerkiksi spastisuutta, eli sairaudesta johtuvaa lihasjäykkyyttä käsissään tai viittojan käden anatomialla ei pysty muodostamaan tiettyjä käsimuotoja oikeaoppisesti, voi vastaanottaminen olla haastavampaa.

Zakia ja Harber sanovat Sherman Wilcoxin kirjassa, *The Phonetics of Fingerspelling*, että sormitusta vastaanottaessa olisi ehdottoman tärkeää keskittyä sormitettavaan kokonaisuuteen, eikä yrittää poimia erikseen jokaista sormiaakkosta (Wilcox 1992, 15). Kokonaisuuden havainnointi selkeyttää sormittamisen vastaanottamista, sillä käsien orientaatiosta pystyy jo päättämään mitä kirjaimia sormitus pitää sisällään. Harjaantuneet sormitusten vastaanottajat osaavat katsoa käsimuotojen ja liikkeen kokonaisuutta, eivätkä keskisty ymmärtämään erikseen jokaista sormituksen käsimuotoa (Geer & Keane 2017, 3).

4.3 Liikkeen variaatio

Liikkeen variaatiot vaikuttavat osaltaan myös sormittamisen ymmärrettävyyteen. Kun sormittaminen tapahtuu sopivaan tahtiin, on vastaanottaminenkin yleensä sujuvampaa. Jos taas sormituksessa on liian nopea tempo, saattaa osa kirjaimista jäädä huomaamatta tai ne saatetaan tulkita väärin. Esimerkiksi nimiä sormitettaessa "Martti" saattaa nopeasti sormitettuna näyttää "Maurilta". (Taylor 2002, 33)

Jos taas sormittaminen on liian hidastempoista, kerronnalliset sävyt eivät välttämättä välity toivotulla tavalla. Sanojen korostukset tai painotukset eivät erotu yhtä selkeästi kuin luontevalla nopeudella sormitettuna. (Taylor 2002, 35-36)

4.4 Huulion variaatio

Sormituksessa huulion puuttuminen lisää ymmärrettävyyden haasteita, mutta heti jos huulio on sormituksen tukena edes osittain, tulee vastaanottamisestakin helpompaa. Englannin kielisiä sanoja sormitettaessa on tärkeää, ettei sanoja lausuta oikeaoppisesti, vaan "suomalaisittain" kirjoitusasun mukaisesti. Esimerkiksi sanoja "New York" sormitettaessa huuliossa sanookin "nyy jork", ei viesti välttämättä välity vastaanottajalle oikein, sillä huuliossa ja sormituksessa tapahtuvat asiat eivät kohtaa. Puuttuva huulio koetaan haasteeksi, etenkin aikuiset kokevat sormitukset ilman huuliota vaikeammiksi ymmärtää. (Tapio 2013, 159, Raino 2001, 41)

5 HAASTATTELUIDEN TULOKSET

5.1 Sormittamisen ymmärtämiseen liittyviä haasteita

Haastatteluista nousi esille kolme keskeistä pääteemaa, jotka koetaan kuulevien opiskelijoiden ymmärtämisen haasteiksi. Suurimmiksi haasteiksi nousivat kontekstin puuttuminen, huulion poikkeavuudet sormitettuun sanaan liittyen sekä käsimuotojen variaatiot. Keskeiset haasteet esiintyivät suppeasti myös lähdekirjallisuudessa, mutta haastatteluista saimme yksityiskohtaisempaa tietoa, joka täydensi lähdekirjallisuudesta saatua tietoa.

Kontekstin puuttuminen ja ennakoimattomuus nostettiin jokaisessa haastattelussa kriittiseksi haasteeksi. Ilman kontekstia sormitettavaa sanaa on vaikeampi ennakoida, kun mielessä ei ole valmista skeemaa, josta hakea tukea ymmärtämiseen. Jos konteksti on selvillä, mutta et tiedä aiheesta itse tarpeeksi, ei siitä ole apua sormituksen tueksi. Kontekstin tiedostaminen luo vastaanottajan mieleen skeemoja, jotka auttavat rajaamaan vaihtoehtoja sormitettavasta sanasta. Ymmärtämisen haasteeksi voi osoittautua myös tilanne, jossa vastaanottaja on muodostanut kontekstin perusteella liian vahvan käsityksen sormitettavasta sanasta ja jos käsitys onkin väärä, voi olla vaikeaa päästää käsityksistään irti ja nähdä oikea sana.

Huulion puuttuminen tai sen poikkeavuudet nostettiin myös yhdeksi päähaasteeksi. Huulion puuttuminen haastaa vastaanottajan tukeutumaan pelkästään sormitukseen. Tämä vaatii sen, että vastaanottaja saa sormituksen kokonaisuuden oikein, jos sanasta ei ole ennakoajatusta. Sormituksen nopeus ja käsimuodot täytyy olla riittävän rauhallisia ja selkeitä, jotta sormituksen ymmärtää ilman huuliota.

Toisin kuin lähdekirjallisuudessa oli mainittu, haastattelutuloksista kävi ilmi, että pelkästään huulion puuttuminen ei itsessään ole aina haaste. Virheellinen huulio, joka antaa väärän vihjeen sormitettavasta sanasta voi joskus häiritä enemmän, kun puuttuva huulio. Poikkeava tai virheellinen huulio ohjaa vastaanottajan ymmärtämistä toiseen suuntaan sormituksesta. Poikkeavassa huuliossa sana on oikein, mutta sen muoto tai ääntäminen huuliossa näyttää erilaiselta, kuin tavallisesti. Virheellisessä huuliossa sana muodostuu väärin tai se on kokonaan eri sana verraten sormituk-

seen. Lähdekirjallisuudessa mainittiin, kuinka huulio on tärkeä osa huuliota ja sen puuttuminen täysin hankaloittaa ymmärtämistä. Haastatteluissa kuitenkin korostui enemmän huulion variaatiot, jotka ohjaavat vastaanottajan oletuksen eri suuntaan ja näin ollen hankaloittavat ymmärtämistä. Vastaanottamista voi myös joissakin tapauksissa vaikeuttaa, jos sormittaja yrittää auttaa vastaanottajaa korostaen selkeätä huuliota. Kuitenkin liioitellun selkeä huulio on usein epäaidon sekä epäselvän näköinen ja voi mahdollisesti vain haastaa ymmärtämistä.

Kolmantena huomioitavana asiana haastatteluissa nousi käsimuotojen variaatiot. Käsimuodot haastavat ymmärtämistä, kun ne eivät artikuloitu tarkasti tai niissä on outo orientaatio. Haasteena on myös, jos käsimuodot tuotetaan totutusta tavasta erilailla tai käsimuotojen vaihtuminen ei ole sujuvaa. Vanhat sormiaakkoset haastavat vastaanottajaa, koska käsimuodot ja orientaatio ovat erilaisia verraten uusiin sormiaakkosiin. Viittojan sormitukseen ja käsimuotoihin vaikuttavat fyysiset tekijät. Käsien anatomia ja mahdolliset fyysiset sairaudet, esimerkiksi reuma, vaikuttavat viittojan sormitukseen. Vastaanottajan haasteena on osata ymmärtää hyvin erilaisia ja vaihtelevia käsialoja, koska jokaisella viittojalla on henkilökohtainen tyyli ja tapa sormittaa sanoja.

Haastatteluista nousi esille huomio, että ymmärtämisen haastavuuteen vaikuttaa myös tilanne ja sormituksen tavoite. Usein viittomakieltä vieraana kielenä opiskelleilla on paine ymmärtää sormitus oikein heti ensimmäisellä kerralla, joka usein vaikuttaa siihen, että ymmärtäminen on hankalampaa.

5.2 Sormittamisen ymmärtämistä tukevia asioita

Kontekstin tunteminen vaikuttaa suuresti siihen, millaiset mahdollisuudet vastaanottajalla on ymmärtää. Tuttu konteksti mahdollistaa sen, että vastaanottajalla on mahdollisuus tietää sana, jota sormitetaan. Tuttu konteksti ja aihepiiri rajaa vastaanottajan mieleen mahdollisia vaihtoehtoja sormitettavasta sanasta ja poistaa sanat, jotka eivät ole mahdollisia.

Tuttu sana on helpompi ymmärtää, kun sormituksen jokaista kirjainta ei tarvitse välttämättä ymmärtää, jotta sanan voi silti tunnistaa sormituksesta. Haastatteluista nousi esiin, että puuttuva huulio ei aina tee vastaanottamisesta haasteellisempaa, jos sormituksen muut osat ovat selkeitä. Kuitenkin selkeä huulio koetaan aina sormituksen vastaanottamista helpottavaksi. Erityisesti kuulevat vieraana kielenä viittomakieltä opiskelevat sekä kuurot aikuiset vastaanottajat kokevat huulion olevan tärkeä ja ymmärtämistä auttava, verrattuna taas nuoriin äidinkieliin viittomakieliin, jotka käyttävät huuliota huomattavasti vähemmän sormituksissa. Selkeä huulio voi usein auttaa saamaan sana oikein, vaikka sormituksessa olisi virhe. Huulio tukee vastaanottamista, kun se artikuloidaan oikein suhteessa sormitettavaan sanaan.

Sormituksen ja sen vastaanottamisen opiskelu tulisi aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, sillä mitä aikaisemmin sormitusta alkaa harjoittelemaan, sitä paremmaksi siinä voi kehittyä. Vastaanottamista edistää, jos sormitusharjoitukset on aloitettu heti kielen opiskelun alkuvaiheessa. Haastatteluista nousi myös ajatus, että mitä paremmin itse osaa tuottaa sormitusta, sitä paremmin sitä oppii vastaanottamaan ja ymmärtämään.

Sormittamisen ymmärtämistä helpottaa, kun vastaanottaja alkaa sormittamaan samanaikaisesti sanaa, jota ottaa vastaan. Vastaanottajan motorinen muisti helpottaa ymmärtämistä, kun vastaanotettava sana sormitetaan itse. Vastaanottajan on helpompi palauttaa mieleensä motorista kuin visuaalista muistia. Sormituksen toistaminen myös vähentää virheitä, kun sormittaja pystyy samalla tarkkailemaan ymmärtäkö vastaanottaja sormitettavan sanan oikein.

Sormituksen vastaanottamiseen vaikuttavat myös muut viestintäkanavat, jotka tukevat sormituksen ymmärtämistä. Esimerkiksi, onko samalla sormituksen tueksi näkyvillä tekstiä tai puhetta. Erityisen rauhallinen ja huolellinen sormitus helpottaa ymmärtämistä, kun sana esiintyy keskustelussa ensimmäistä kertaa. Tilanne jossa sormitus esiintyy, vaikuttaa siihen, kuinka helposti sen voi ymmärtää. Esimerkiksi tulkauksitilanteissa tulkillä on yleensä paine ymmärtää sormitettava sana heti ensimmäisellä yrityksellä tai jos sormitustilanteessa on paljon erilaisia häiriötekijöitä, jotka hankaloittavat ymmärtämistä.

5.3 Kehittämisideoita sormittamisen ymmärtämisharjoituksiin

Haastatteluissa selvisi, että tällä hetkellä harjoitusmateriaalia on vähän tarjolla, eikä materiaaleja ja harjoituksia ole koottu minnekään yhteen helposti löydettäväksi. Monet viittomakieltä opettavat tahot ovat kehitelleet omia harjoituksia ja materiaaleja, mutta niitä ei ole yleisessä käytössä. Sormittamisen ymmärtämiseen liittyviä harjoitusmateriaaleja on tehty aikaisemmin, mutta kaikki eivät ole päätyneet käyttöön. Tällä hetkellä opetuksessa on käytössä ymmärtämisharjoituksina muutamia videoharjoituksia sekä yhteisiä harjoitteita, joissa sormittamisen ymmärtämistä harjoitellaan pareittain tai ryhmässä.

Haastatteluiden perusteella selvisi, että sormituksen ymmärtämisharjoitusten puutteenä on, ettei niitä voi arvioida mitenkään. Harjoitusten kehittämisen kannalta voisi olla hyvä, että olisi joitakin yleisiä arviointiohjeistuksia, esimerkiksi siitä millainen sormitus on yleisellä tasolla helposti ymmärrettävää. Toiveina oli, että saataisiin yleiset suuntaa antavat ohjeistukset selkeästä sormituksesta, jotka auttaisivat opiskelijoita harjoittelemaan ja antaisivat opettajille ohjeistusta, kuinka arvioida opiskelijoiden sormitusta.

Ymmärtämisharjoituksiin oikeiden vastauksien saaminen helposti olisi tärkeätä, jotta opiskelija voisi itsenäisessä harjoittelussa tarkastella omaa ymmärtämisen tasoa ja sen kehittymistä. Harjoitusmateriaalien olisi tärkeää olla opiskelijoiden saatavilla, jotta ymmärtämistä olisi mahdollista kehittää itsenäisesti.

Harjoitusmateriaalien vähäisyyden takia uusien materiaalien tuottaminen olisi tärkeää, jotta opiskelijoilla olisi mahdollisuuksia päästä helposti harjoitusten ääreen. Uusien materiaalien tuottaminen sähköiseen muotoon ja helposti saavutettavaksi olisi tärkeää, koska harvoin viittomakielen opinnoissa on tarpeeksi resursseja sormiaakosten opettamiseen ja ymmärtämiseen liittyen. Harjoituksia olisi hyvä kehittää monipuolisemmiksi, koska nykyään käytössä olevat materiaalit ovat yksipuolisia. Harjoitusmateriaalien kehittämisen kannalta olisi hyödyllistä, että materiaaleille olisi yksi koottu paikka, koska nyt ne ovat hajallaan internetissä, kirjoissa ja kielen opettajilla.

Harjoituksissa ja harjoitusmateriaaleissa olisi hyvä huomioida kattavasti erilaiset sormittamisen ymmärtämisen haasteet niin, että niitä voidaan harjoitella yksittäisinä osa-alueina tai keskittyen useampaan haastavaan osa-alueeseen samanaikaisesti. Harjoitusmateriaalien kehittämisessä olisi oleellista huomioida, että vastaanottajien taso vaihtelee. Sopivan tasoista harjoitusmateriaalia pitäisi olla saatavilla sekä kielenopiskelun aloittaville että jo kokeneemmille kielen käyttäjille.

6 TUTKIMUKSISTA JA HAASTATTELUISTA NOUSSEET HARJOITUSIDEAT

6.1 Harjoitusten esittely

Halusimme tuottaa opinnäytetyössämme ehdotelman sormittamisen ymmärtämisharjoituksista, joihin ideat nousivat tutkimuksista ja haastatteluista. Laadimme esimerkkejä muutamista ymmärtämisharjoituksista, joita viittomakieltä opettavat tahot voivat toteuttaa. Esimerkkiharjoitukset suunniteltiin erityisesti huomioiden työssämme esitellyt aikaisemmin mainitsemamme keskeiset ymmärtämisen haasteet. Harjoitusten tarkoituksena on kehittää opiskelijan ymmärtämiskykyä sormituksia vastaanottamisessa, huomioiden ymmärtämisen keskeiset haasteet.

Osan harjoituksista voi opettajat ja opiskelijat ottaa suoraan käyttöönsä, mutta osa vaatii materiaalien luomista, jotta harjoituksia voidaan toteuttaa. Harjoitusten toteutukseen ja muokkaamiseen voidaan tehdä muutoksia tarpeen mukaan, jotta ne palvelevat käyttäjiä heidän toimintaympäristöissään. Kaikkia harjoitusehdotuksia voidaan yhdistää keskenään niin, että samassa harjoituksessa esiintyy kaksi vastaanottamista kehittävää osa-aluetta.

6.2 Harjoitusideat

Suunnittelimme opinnäytetyöhömmme erillisen kirjallisen hahmotelman, johon kokosimme lähdekirjallisuudesta sekä haastatteluista saamien tietojen ja ehdotuksien

pohjalta erilaisia ymmärtämisharjoituksia. Kokosimme ehdotelmaamme viisi erilaista ymmärtämisharjoitusta, jotka kehittävät työssämme esiteltyjä keskeisiä haastealueita. Ehdotelmamme viisi harjoitusta olivat; lyhyt keskustelutilanne, jossa käytetään sormituksia, käsimuotojen ja liikkeen huomioiminen, sormittamisen vastaanottaminen eri kulmista, eri-ikäisten ja tyylisten sormittajien näkeminen sekä ilman huuliota ja väärän vihjeen antava huulio.

Harjoitus 1: Lyhyt keskustelutilanne, jossa käytetään sormituksia.

Yksittäiset kontekstista irrallaan olevat sormitukset koetaan erityisen haastaviksi ja siitä syystä olisi suositeltavaa ja ymmärtämistä tukevaa ujuttaa sormitukset osaksi käytävää keskustelua. Sormitukset esiintyvät harvoin yksittäisinä täysin ilman kontekstia, joten keskusteluharjoitukset harjoittavat sormitusten vastaanottamista luonnollisemmalla tavalla. Keskusteluun sisällytetty harjoitukset kehittävät myös vastaanottajan kykyä huomata alkava sormitus sekä oppia tunnistamaan aiheet, joissa sormituksia esiintyy.

Lyhyet dialogiharjoitukset tai vapaat keskustelut, joihin täytyy sisällyttää tietty määrä sormituksia kehittävät sormitusten seuraamista arkitilanteissa. Esimerkiksi itsestään, perheestään ja harrastuksistaan kertominen ovat aihealueita, joihin saa helposti sisällytettyä sormituksia.

Harjoitus 2: Käsimuotojen ja liikkeen huomioiminen.

Usein esiintynyt haaste sormittamisen vastaanottamisessa oli se, että vastaanottaja yritti ymmärtää jokaisen sormiaakkosen erikseen. Usein vastaanottajat, erityisesti kuulevat viittomakieltä vieraana kielenä opiskelleet, keskittyvät seuraamaan käsimuotoja liian tarkasti, jolloin yksikin erilailla tuotettu sormiaakkonen häiritsee ymmärtämistä. Ymmärtämistä tukee kuitenkin enemmän se, että vastaanottaja keskittyy havainnoimaan sekä käden orientaatioita että liikkeitä ja vasta kokonaisuutta tarkastelemalla päättelee sormitettavan sanan. (Wilcox 1992, 15)

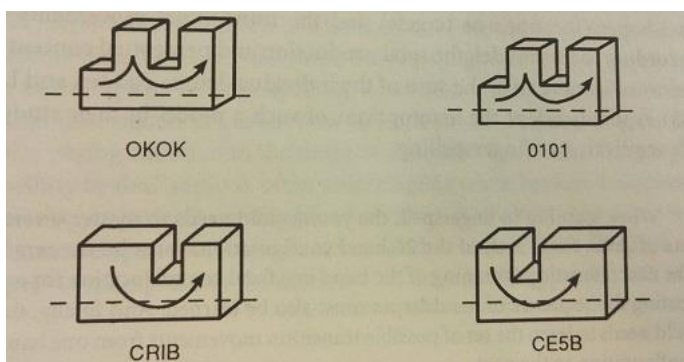
Natiivit ja harjaantuneet vastaanottajat osaavat seurata sormitusta kokonaisuutena, jolloin pienet virhetekijät eivät nouse häiritseviksi ymmärtämisen näkökulmasta. Tässä tietenkin tärkeänä edellytyksenä on, että sormitettavan sanan konteksti on selvillä.

Käsimuotojen ja liikkeen huomioimista kehittää harjoitus, jossa sormitusharjoituksia tehdään lapaset kädessä. Tällöin vastaanottaja ei näe tarkkoja käsimuotoja, vaan joutuu seuraamaan käden liikkeitä ja orientaatiota.

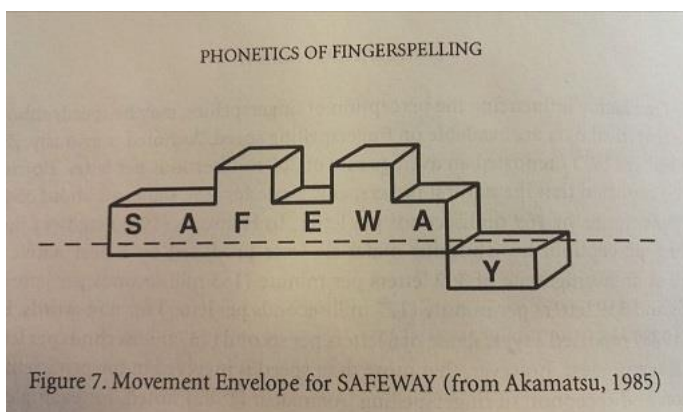
Toisena ehdotuksena voisi lyhyillä sanoilla kehittää harjoituksia, joissa pareittain piirretään käsimuodon mukaisia laatikoita (mallikuva 1 & 2 s. 22), joiden pohjalta päätteele niihin soveltuvia sanoja. Mallikuvista näkyy, kuinka käsimuotojen orientaatiota voidaan kuvata erikokoisilla laatikoilla. Esimerkiksi mallikuvassa 1 (s. 21) on piirretty OKOK, jossa O on piirretty pienempänä laatikkona, sillä käden orientaatiossa sormet ovat lähes nyrkissä. K puolestaan piirretään korkeampana laatikkona, koska sormiaakkosta muodostaessa käden orientaatiossa etusormi osoittaa suorana ylöspäin.

Laatikoilla kuvataan sitä, mihin suuntaan sormet osoittavat erilaisissa käsimuodoissa. Kun käden orientaatio on niin sanotusti ”matalampi”, eli käsi on melkein nyrkissä, kuvataan ne matalana laatikkona. Käden orientaation ollessa korkeampi, eli sormet osoittavat peukaloa lukuun ottamatta ylöspäin, piirretään korkeampi laatikko. Laatikokuvien avulla on mahdollista harjoitella erottamaan käsimuotoja ja päättelemään sanoja, jotka käsien orientaation osalta niihin sopisivat. Harjoitusta, jonka on kehittänyt C. Tane Akamatsun 80-luvulla, on käytetty Amerikassa sormiaakkosten ymmärtämisharjoituksissa.

mallikuva 1

mallikuva 2

Mallikuvat 1 & 2: (Wilcox, Sherman 1992, 19)

Harjoitus 3: Sormittamisen vastaanottamista eri kulmista.

Tosielämän tilanteissa viittoja ei aina välttämättä ole kohtisuoraan vastaanottajan edessä, joten olisi hyvä harjoitella sormittamisen vastaanottamista myös eri suunnista, esimerkiksi sivusta ja takaviistosta. Tällainen harjoittelu auttaa kiinnittämään huomioita viittojan käden liikkeisiin, sillä jokainen sormitettava kirjain ei välttämättä erotu selkeästi, mutta käden orientaatiosta pystyy päättämään mistä kirjaimista on kyse. Opiskelijaryhmissä on helppo toteuttaa erilaisia pari- ja ryhmäharjoituksia, joissa sormitusta seurataan eri paikoista.

Harjoitus 4: Eri-ikäisten ja tyylisten sormittajien näkeminen

Sormittamisen vastaanottamisen taitoja rikastuttaa, mitä monipuolisemmin näkee eri ihmisten sormitustapoja. Käsialat vaihtelevat suuresti viittojen välillä ja jokaisella on omanlaisensa käsiala tuottaa sormituksia. Käsien anatomia ja mahdolliset sairaudet sekä viittojan ikä vaikuttavat sormitustyyliin.

Mahdollisimman erilaisien sormitustapojen ja tyylien kokoaminen harjoitusmateriaaliksi kehittäisi opiskelijoiden kykyä ymmärtää monipuolisesti erilaisia tyylejä. Erilaisten viittojen sormittamisista olisi hyvä olla koottuina yhteen paikkaan, jotta opiskelijat pää-

sisivät näkemään ja vertaamaan, kuinka erilaiselta sama sana voi näyttää käsialasta ja sormitustyylistä riippuen. Erilaisten tyylien ymmärtämistä on helppo harjoitella ryhmässä, mutta videoharjoitteista olisi apua yksin opiskeleville. Videoharjoituksiin olisi mahdollista kerätä monipuolisemmin erilaisia sormitustyyliä, joita ei välttämättä tule nähtyä oman opiskelijaryhmän kesken tehdyissä harjoituksissa.

Harjoitus 5: Ilman huuliota ja väärän vihjeen antava huulio

Huulio koetaan aina sormittamisen ymmärtämistä helpottavana lisänä. Huulion puuttuminen on kuitenkin yleistä esimerkiksi nuorten viittojen keskuudessa. Huulion puuttumista haastavammaksi koetaan usein virheellinen huulio. Virheellisellä huuliolla tarkoitetaan sormitustilanteita, joissa huuliolla artikuloitu sana eroaa sormitettavasta sanasta. Valmiita materiaaleja, joissa on puuttuva tai virheellisen vihjeen antava huulio, on vähän. Harjoituksia voi tehdä pareittain tai valmistelemalla materiaalia, joiden avulla opiskelijat voivat itsenäisesti harjoitella.

Harjoituksissa on mahdollista jättää kokonaan huulio pois, jolloin haasteena on oppia seuraamaan vain sormitusta ilman huulion antamaa apua. Tämä harjoitus kehittää vastaanottajan taitoa ottaa vastaan erilaisia käsialoja ja erottamaan käsimuodot tarkasti.

Sormituksia, joissa on virheellinen vihje huuliossa, voidaan harjoitella pareittain tai ryhmissä siten, että yksi henkilö sormittaa sanoja, mutta artikuloi huulillaan joko täysin tai osittain eroavan sanan. Esimerkiksi sormittaa sanan "TAULU" ja artikuloi huulillaan "LAULU".

7 POHDINTA

Kehittämistehtävänämme oli selvittää sormittamisen ymmärtämisen haasteita kuulevan vieraana kielenä viittomakieltä opiskelevan näkökulmasta. Tutkimme minkälaisia asioita sormittamiseen liittyy vastaanottajan näkökulmasta; huulio, liike, käsimuodot.

Kehittämistehtävästämme muodostui opinnäytetyöhömme kirjallinen ehdotelma, johon kokosimme ideoita ja ehdotuksia sormitusharjoitusten toteuttamisen tueksi.

Opinnäytetyössämme onnistuimme keräämään tiiviin tietopaketin sormittamisen ymmärtämisen haasteista. Esittelimme työssämme lähdekirjallisuudesta ja haastattelusta nousseista huomioista neljä erilaista sormittamisen ymmärtämisen haastealuetta. Yleisimmiksi haastealueiksi nousivat kontekstin puuttumisen, käsimuotojen-, liikkeen, ja huulion variaation. Nämä haastealueet tulivat esille sekä lähdekirjallisuudessa että haastatteluissa.

Laadimme osaksi opinnäytetyötämme harjoitusehdotelman, jotka pohjautuivat keräämiimme tietoihin sekä haastatteluista saamiimme ideoihin. Ehdotelmassa esittelimme viisi erilaista harjoitusideaa, joiden avulla sormittamisen ymmärtämistä voidaan harjoitella erityisesti esittelemiemme haastealueiden näkökulmasta. Esittelemillämme harjoitusideoilla voi harjoitella ymmärtämistä, kun sormitettavan sanan konteksti tiedetään, erottamaan sormituksen käsimuotoja ja liikkeitä, seuraamaan sormitusta eri suunnista, seuraamaan erilaisia sormitus tyyliä sekä käsialoja ja seuraamaan sormitusta ilman huuliota tai virheellisen vihjeen antavalla huuliolla.

Vaikka aihettamme on tutkittu vielä hyvin vähän, se on silti ajankohtainen. Saimme opinnäytetyömme tekovaiheessa tietää, että Viittomakielinen kirjasto on tuottamassa erilaisia sormittamisen ymmärtämiseen liittyviä harjoituksia, osaksi kirjaston nettimateriaaleja. Toivomme, että opinnäytetyömme täydentäisi Viittomakielisen kirjaston tekemää työtä ja aineiston keruuta.

Teoreettisen lähdekirjallisuuden vähyyden huomioiden, onnistuimme kuitenkin hyvin poimimaan keskeisimpiä sormittamisen ymmärtämistä haastavia osa-alueita. Tämän vahvasti tekemiemme haastatteluiden tulokset, jossa juurikin nämä neljä mainitsemaamme haastealuetta nousivat niissäkin esiin. Emme kuitenkaan voi väittää työtämme ja sen tuloksia ehdottoman luotettaviksi, sillä pystyimme perehtymään aiheeseen niin pintapuolisesti. Voimme vain olettaa olevamme oikeilla jäljillä, mutta teoreettisen viitekehyksen ollessa vielä niin sanotusti lapsen kengissä, sataprosenttista varmuutta tuloksiemme tueksi emme voi väittää olevan.

Tulevaisuutta ajatellen, olisi hyvä, jos tutkijat perehtyisivät sormittamisen ymmärtämisen haasteisiin syvällisemmin ja nimenomaan suomalaisen viittomakielen näkökulmasta. Tarkemmat tutkimukset auttaisivat kartoittamaan ymmärtämisen haasteita kattavammin ja tutkimustulosten pohjalta entistä monipuolisempien ja kehittävimpien harjoittelumateriaalien suunnittelu ja toteutus olisi mahdollista.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.

Baker, Sharon 2010. The Importance of Fingerspelling for Reading.

<http://vl2.gallaudet.edu/files/7813/9216/6278/research-brief-1-the-importance-of-fingerspelling-for-reading.pdf>

Boyes Braem, Penny & Sutton-Spence, Rachel 2001. The hands are the head of the mouth. The mouth as articulator in Sign languages. Fuldaer Verlagsanstalt, Fulda, Germany.

Ceil, Lucas 2002. Turn-taking, fingerspelling and contact in signed languages. Gallaudet University Press, Washington DC.

Geer C Leah, Keane Jonathan 2017. Improving ASL fingerspelling comprehension in L2 learners with explicit phonetic instruction

<http://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1362168816686988> Viitattu 18.4.2017

Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaiseen viittomakielen rakenteeseen. Tammer-paino Oy, Tampere

Keane, Jonathan & Brentari, Diane 2016. Fingerspelling: Beyond Handshape Sequences.

https://signlanguagelab.uchicago.edu/sites/signlanguagelab.uchicago.edu/files/uploads/Articles/2015/Keane_Brentari_2015_Fingerspelling_Oxford%20Handbooks.pdf

Kuurojen kansanopisto

<http://www.kuurojenliitto.fi/fi/kuurojenkansanopisto#.WPTHgYjyg2w> Viitattu 17.4.2017

Padden, Carol A. & Gunsauls Darline Clark 2003. How the Alphabet Came to Be Used in a Sign Language. Sign Language Studies. Gallaudet University Press. Washington DC.

http://communication.ucsd.edu/files/SL_S2003.pdf Viitattu 17.4.2017

Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. Yliopistopaino, Helsinki

Tapio, Elina 2013. A nexus analysis of English in the everyday life of FinSL signers: a multimodal view on interaction. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä.

Taylor, Marty M. 2002. Interpretation Skills: American Sign Language to English. Interpreting Consolidated, Canada.

Valli, Clayton & Ceil, Lucas 2000. Linguistics of American Sign Language : an introduction. Gallaudet University Press. Washington DC.

Wilcox, Sherman 1992. The phonetics of fingerspelling. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.

LIITTEET

LIITE 1

Haastattelurunko:

Teema 1. Sormituksen vastaanottaminen

1. Ymmärtämiseen vaikuttavat seikat?

- Mitkä asiat itse koet haasteelliseksi sormiaakkosten vastaanottamisessa?
- Minkälainen sormittamistyyli tuntuu hankalalta vastaanottaa?
- Mitkä asiat vaikuttavat ymmärtämiseen?

2. Eroja kuurojen ja kuulevien välillä

- Oletko huomannut eroja vastaanottajan ymmärtämiskyvyssä kuulevien ja kuurojen välillä?

3. Sukupuolten väliset erot?

Lucas Ceil(2002) mainitsi kirjassaan, että miesten ja naisten välillä on eroja sormittamistyyliissä ja nämä erot aiheuttavat myös vastaanottamiseen omat haasteensa.

- Oletko huomannut itse tällaisia eroja? Jos, niin millaisia?

4. Huulion vaikutus sormituksen ymmärtämiseen

a) Puuttuva huulio

Kuinka huulion puuttuminen vaikuttaa sormittamisen ymmärtämiseen?

Onko joitakin tiettyjä tilanteita, joissa huulion puuttuminen vaikuttaa erityisen paljon?

b) Sormituksesta jollain tavalla eroava huulio

Kuinka sormituksesta jollakin tavalla poikkeava huulio vaikuttaa ymmärtämiseen?

c) Selkeä huulio

Auttaako selkeä huulio ymmärtämistä? Onko huuliosta aina apua?

d) (liian) voimakas huulio

Kuinka liian voimakas huulio vaikuttaa vai vaikuttaako?

Mitä muuta, mielestäsi olennaisesti sormittamisen ymmärtämiseen liittyvää haluaisit/voisit kertoa? Jotain sellaista, jota emme ole ymmärtäneet/osanneet/tulleet ajatella leeksi kysyä?

Teema 2. Sormittamisen opetus ja oppiminen

- Mitä mieltä olet sormittamisen opetuksen riittävydestä tulkkikoulutuksessa?
- Kuinka hyvin pystyy oppimaan vastaanottamaan sormitusta tulkkikoulutuksen aikana? Entä ymmärtämään?
- Mitkä seikat vaikuttavat siihen, kuinka hyvin opiskelijat oppivat sormittamaan? • Millaisia sormittamisen harjoitusmateriaaleja on tällä hetkellä tarjolla?
- Kuinka päivittäisit tai kehittäisit sormittamisen oppimiseen tarkoitettuja materiaaleja?
- Mitä opiskelija voi tehdä itse, jotta oppii riittävän hyvin ymmärtämään sormitusta?
- Minkälaisilla harjoituksilla/harjoitusmateriaalilla mielestäsi sormiaakkosten vastaanottamista voitaisiin kehittää?
- Minkälaisista harjoituksista olet itse kokenut olevan hyötyä?

LIITE 2

Haastattelurunko amerikkalaiselle yliopiston lehtorille (Indianan yliopiston viittomakielten tulkkauksen apulaisprofessori)

Theme 1: Understanding fingerspelling

The things that effect understanding fingerspelling?

- What kind of fingerspelling style do you find hard to understand?
- What kind of things affect how you understand fingerspelling?
- Have you noticed any differences between native signers and people who have studied sign language as a second language, when it comes to understanding fingerspelling?

Are there differences between men and women?

- Lucas Ceil(2002) mentioned in his book, that there are differences between men and women in what kind of fingerspelling they use, which also causes difficulties in understanding it.
- Have you noticed any differences in understanding if the person doing the fingerspelling is male or female?

The influence of mouthing in understanding

There's no mouthing.

- How does it affect the understanding of fingerspelling, if there's no mouthing?
- Are there certain situations, where the absence of mouthing affects the understanding of fingerspelling more than other times?

Is there anything else crucial about fingerspelling that you would like to share with us, or something that we haven't understood/thought of asking?

LIITE 3 KUVA 1

<https://blogit.kaksplus.fi/kotitalouskriisi/sormimerkki/>

